

บทความวิจัย (Research Article)

ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาเพื่อพัฒนาความรับผิดชอบในการเรียนของ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาน้อมเกล้า นนทบุรี THE EFFECTS OF THE LEARNING ACTIVITIES BASED ON TRISIKKHA TO ENHANCE THE STUDY RESPONSIBILITIES OF MATTHAYOMSUKSA 2 STUDENTS AT TRIAMUDOMSUKSANOMKLAO NONTHABURI SCHOOL

Received: May 16, 2021

Revised: June 27, 2021

Accepted: June 28, 2021

ภัทรสุดา บุญสร้อย^{1*} จิตตินันท์ บุญสทธิกุล² และวารางคณา โสมะนันท์³
Phattharasuda Boonsoi^{1*} Jittinun Boonsathirakul² and Varangkana Somanandana³

^{1,2,3}คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

^{1,2,3}Faculty of Education, Kasetsart University, Bangkok 10900, Thailand

*Corresponding Author, E-mail: phattharasuda.b@ku.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) พัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาเพื่อพัฒนาความรับผิดชอบในการเรียน 2) ศึกษาผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาเพื่อพัฒนาความรับผิดชอบในการเรียน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ได้จากการสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม จำนวน 2 ห้องเรียน โดยแบ่งเป็นกลุ่มทดลองจำนวน 28 คน และกลุ่มควบคุมจำนวน 28 คน โดยให้กลุ่มทดลองเข้าร่วมกิจกรรม 11 ครั้ง ครั้งละ 50 นาที เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) กิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาเพื่อพัฒนาความรับผิดชอบในการเรียน 2) แบบสอบถามความรับผิดชอบในการเรียน 3) แบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาเพื่อพัฒนาความรับผิดชอบในการเรียน 4) แบบบันทึกการเรียนรู้ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติทดสอบที (Dependent t - test) และ (Independent t - test) ผลการวิจัย พบว่า 1) นักเรียนกลุ่มทดลองมีคะแนนความรับผิดชอบในการเรียน หลังเรียนด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา สูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) นักเรียนกลุ่มทดลองมีคะแนนความรับผิดชอบในการเรียน หลังเรียนด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา สูงกว่านักเรียนกลุ่มควบคุมที่ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: กิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา ความรับผิดชอบในการเรียน

Abstract

The purposes of this research were 1) to develop learning activities based on Trisikkha to develop the learning responsibility and 2) to study the effects of the learning activities based on Trisikkha to enhance the study responsibilities. This research was the quasi experimental research. The samples used in this research were obtained by cluster random sampling 2 rooms by experimental group (28 students) and control group (28 students). The experimental group participated in 11 activities for 50 minutes each time. Qualified research instrument were used: 1) Learning activities based on Trisikkha to develop learning responsibility. 2) The learning responsibility questionnaire. 3) Questionnaire of students' opinions on the learning activities based on Trisikkha to develop learning responsibility. 4) Learning notes. The data was analyzed using mean, standard deviation, dependent t-test and Independent t-test. The research results were as follows: 1) The students in the experimental group had scores of responsibility for studying. After studying with learning activities based on Trisikkha, their scores were higher than their pretest at .05 level of significance. 2) The students in the experimental group had scores of responsibility for studying. After studying with learning activities based on Trisikkha, their scores were higher than the posttest scores of the control group at .05 level of significance.

Keywords: The Learning Activities Based on Trisikkha, The Study Responsibilities

บทนำ

การพัฒนาคนให้ก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของโลกเป็นเรื่องสำคัญที่เป็นเป้าหมายรวมของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) ซึ่งมุ่งเน้นให้คนไทย มีวินัย มีทัศนคติ และพฤติกรรมตามบรรทัดฐานที่ดีของสังคม ความเป็นพลเมืองต้นรู้ สามารถปรับตัวได้อย่างรู้เท่าทันสถานการณ์ มีความรับผิดชอบ สร้างสรรค์ประโยชน์ต่อส่วนรวม มีสุขภาพกายและใจที่ดี (Office of the National Economic and Social Development Council, 2016) สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2551 ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีศักยภาพในการแข่งขันและร่วมมืออย่างสร้างสรรค์ในสังคมโลก ปลุกฝังให้ผู้เรียนมีจิตสำนึกในความเป็นไทย มีระเบียบวินัย และคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม (Ministry of Education, 2008) และตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ในมาตรา 6 ซึ่งได้บัญญัติไว้ว่า “มาตรา 6 การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข” (Office of the National Education Commission, 2002)

อนึ่ง จากสภาวะการจัดการศึกษาในปัจจุบันกลับพบปัญหาหลายด้าน โดยเฉพาะด้านหลักสูตร วิธีการสอน การเรียน และการวัดผล ซึ่งหลักสูตรถูกกำหนดจากส่วนกลางให้เน้นการสอนตามตำรา ให้ผู้เรียนจดจำข้อมูลและฝึกทักษะในระดับพื้นฐานทางวิชาการ มากกว่าการสอนให้ผู้เรียน ใฝ่การเรียนรู้ คิดวิเคราะห์ พัฒนาความฉลาดทางอารมณ์และสังคม เพื่อทำงานในโลกจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบสูง (Office of the Education Council, 2019, p. 53) สอดคล้องกับ Fromm (as cited in Yamtganjanawat, 2009) ที่กล่าวว่า ในเวลาที่เรามุ่งสอนแต่วิชาความรู้ เรากลับสูญเสียการสอนอีกอย่างหนึ่ง นั่นคือการสอน ให้มีวินัยในตนเอง มีความมุ่งมั่นอดทน และไวต่อการรับรู้ความต้องการของผู้อื่น ดังนั้นการจัดการศึกษาจึงไม่ใช่การฝึกอบรมให้เด็กเยาวชนมีความรู้ทักษะไปทำงานเท่านั้นแต่หมายถึง กระบวนการเรียนรู้แบบรอบด้าน คือ ความรู้ ทักษะ ทัศนคติ อารมณ์สังคม และการเห็นคุณค่าของอุปนิสัย คุณลักษณะของพลเมืองที่มีความรับผิดชอบ (Office of the Education Council, 2019, pp. 108-109) ซึ่งความรับผิดชอบเป็นเรื่องสำคัญสำหรับผู้เรียนที่จะต้องส่งเสริมให้เกิดขึ้น ความรับผิดชอบ หมายถึง ลักษณะของนักเรียนที่แสดงออกถึงความเอาใจใส่มุ่งมั่นต่อการศึกษาลำเรียน การเป็นอยู่ของตนเองและ

สังคมอย่างเต็มความสามารถ เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย รวมถึงยอมรับผลการกระทำทั้งผลดีและผลเสีย และพร้อมปรับปรุง การปฏิบัติงานให้ดีขึ้น (Samuttai et al. 2017, p. 14) เมื่อบุคคลใดมีวินัยด้านความรับผิดชอบประพฤติปฏิบัติตนตาม ระเบียบกฎเกณฑ์ข้อกำหนดต่างๆ ทำงานตามที่ได้รับมอบหมายด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ตรงต่อเวลา และไม่สร้างความเดือดร้อน ให้แก่ผู้อื่น (Office of the Education Council, 2018, p. 28)

การปลูกฝังความรับผิดชอบเป็นเรื่องสำคัญ โดยเฉพาะในวัยรุ่นซึ่งเป็นช่วงวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านต่างๆ ทั้งร่างกายอารมณ์สังคมและจิตใจอย่างรวดเร็ว อาจก่อให้เกิดความสับสน ขาดความยับยั้งชั่งใจ ขาดทักษะประสบการณ์ในชีวิต ที่สำคัญทำให้วัยรุ่นตัดสินใจกระทำหรือมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมได้ ดังนั้นช่วงวัยนี้จึงมีปัญหาด้านจิตสังคม อารมณ์ และ พฤติกรรมเสี่ยงต่างๆ มากกว่าช่วงอายุอื่นๆ (Areekul, 2010) ซึ่งจากการสำรวจปัญหาด้านการเรียนการสอนของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาน้อมเกล้า นนทบุรี พบว่า นักเรียนบางส่วนมีพฤติกรรมไม่สนใจต่อการเรียนและ งานที่ได้รับมอบหมาย ส่งงานไม่ตรงตามเวลาที่กำหนด ขาดความขยันหมั่นเพียรในการทำงาน ฯลฯ ซึ่งพฤติกรรมต่างๆ เหล่านี้ แสดงถึงการขาดความรับผิดชอบต่อการเรียนของตนเอง ทำให้การเรียนการสอนไม่บรรลุเป้าหมายที่วางไว้

ด้วยเหตุผลดังกล่าว การพัฒนาผู้เรียนให้มีความรับผิดชอบจึงเป็นเรื่องที่ครูผู้สอนจะต้องส่งเสริมให้เกิดขึ้นทั้งในและ นอกห้องเรียน ทั้งนี้โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาน้อมเกล้า นนทบุรี ได้เข้าร่วมโครงการโรงเรียนคุณธรรมของ สพฐ. ซึ่งมุ่งเน้นพัฒนา คุณธรรมจริยธรรมให้แก่นักเรียน โดยได้กำหนดคุณธรรมอัตลักษณ์ของโรงเรียน คือ ความมีวินัย จิตอาสา ความรับผิดชอบ และความพอเพียง ซึ่งความรับผิดชอบเป็นหนึ่งในองค์ประกอบที่สำคัญของคุณธรรมอัตลักษณ์ของโรงเรียนที่มุ่งปลูกฝังให้แก่ นักเรียนทุกคนผ่านกระบวนการจัดกิจกรรม การเรียนรู้ในชั้นเรียนและนอกห้องเรียน เพื่อให้ นักเรียนเห็นคุณค่าประโยชน์ของความ รับผิดชอบ ได้ลงมือปฏิบัติและเห็นผลที่เกิดขึ้นจริงจากการเป็นผู้มีความรับผิดชอบ โดยแนวทางการเสริมสร้างวินัยความรับผิดชอบต่อ ตนเอง Venerable Phra Dhammapitaka (P.A. Payutto) (as cited in Perathoranic, 2019, p. 2) ได้อธิบายไว้ว่า “การจะให้เกิดพฤติกรรมที่พึงประสงค์ให้ยั่งยืนเคยชินย่อมมาจากจิตใจที่มีความพึงพอใจ มีความสุขในการทำพฤติกรรมนั้น เมื่อเกิด ปัญญาเรียนรู้ เกิดความรู้ความเข้าใจมองเห็นคุณค่าและประโยชน์ของการกระทำนั้น จะเป็นวิธีสร้างวินัยความรับผิดชอบในตนเอง เป็นการจัดสรรโอกาส ทำให้ชีวิตและสังคมมีระเบียบเป็นโอกาสแก่การพัฒนามนุษย์” ซึ่งแนวทางดังกล่าว สอดคล้องกับ กระบวนการจัดการศึกษาทางพุทธศาสนาที่เรียกว่า “ไตรสิกขา” ที่ใช้กระบวนการ ศีล สมาธิ และปัญญา ในการพัฒนาบุคคลให้ เป็นผู้มีความรู้คุณธรรมจริยธรรมในการดำเนินชีวิต Phra Brahmagunabhorn (P.A. Payutto) (2018) ได้อธิบายว่า การนำหลัก ไตรสิกขา มาใช้ในกระบวนการพัฒนานั้นจะต้องอาศัยระบบความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่างๆ ที่เกี่ยวข้องมาบูรณาการ ร่วมกัน เป็นระบบองค์รวมที่องค์รวมจะต้องประสานกัน หมายความว่า ในการฝึกฝนพัฒนามนุษย์หรือการศึกษานี้จะต้องให้ องค์ประกอบ 3 ส่วน คือ ด้านพฤติกรรม (ศีล) ด้านจิตใจ (สมาธิ) และด้านปัญญา (ปัญญา) ประสานไปด้วยกันทำให้เกิดองค์รวมที่ สมบูรณ์ ซึ่งหลักทั้ง 3 ประการนี้เป็นส่วนประกอบของชีวิตที่ดีงาม ที่ต้องอาศัยซึ่งกันและกัน ถ้าอย่างใดอย่างหนึ่ง ไม่พร้อมหรือไม่ รวมประสานกัน ก็จะเป็นอุปสรรคต่อการฝึกและการพัฒนามนุษย์นั่นเอง

ทั้งนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะนำหลักไตรสิกขามาเป็นแนวทางในการเสริมสร้างความรับผิดชอบในการเรียนให้แก่ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาน้อมเกล้า นนทบุรี ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2563 เพื่อช่วย ให้ นักเรียนเห็นคุณค่าของความรับผิดชอบในการเรียน เป็นคนตรงต่อเวลา มีความเพียรพยายาม เอาใจใส่ต่อการเรียน และ มีความละเอียดรอบคอบ อันจะส่งผลให้นักเรียนมีพฤติกรรมเป็นระเบียบเรียบร้อย ประสบผลสำเร็จ ในการเรียน สามารถทำงาน อยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข และเป็นพลเมืองที่ดีมีคุณภาพของประเทศชาติต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาเพื่อพัฒนาความรับผิดชอบในการเรียน
2. เพื่อศึกษาผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาเพื่อพัฒนาความรับผิดชอบในการเรียน

วิธีการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi – Experimental Research) ระยะเวลาที่ใช้ในการทดลองตั้งแต่วันที่ 15 กุมภาพันธ์–31 มีนาคม 2564 โดยมีรายละเอียดการดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร เป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาน้อมเกล้าธนบุรี ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2563 จำนวน 6 ห้องเรียน นักเรียน 214 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง เป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาน้อมเกล้าธนบุรี ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2563 จำนวน 2 ห้องเรียน โดยการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) ซึ่งใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยของการสุ่ม จากนั้นใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ด้วยวิธีการจับสลากห้องเรียนดังนี้ ห้องที่ 1 เป็นกลุ่มทดลอง จำนวนนักเรียน 28 คน ใช้วิธีการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาเพื่อพัฒนาความรับผิดชอบในการเรียน ห้องที่ 2 เป็นกลุ่มควบคุม จำนวนนักเรียน 28 คน ใช้วิธีการจัดการเรียนรู้โดยวิธีปกติ

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 กิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาเพื่อพัฒนาความรับผิดชอบในการเรียนเป็นกิจกรรมที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นตามหลักไตรสิกขา แต่ละกิจกรรม ประกอบด้วยวัตถุประสงค์ ขั้นตอน การจัดกิจกรรม สื่อที่ใช้ในกิจกรรม และวิธีการประเมินผล จำนวนทั้งสิ้น 11 กิจกรรม ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้วิธีการที่หลากหลายในการดำเนินกิจกรรม เช่น กระบวนการกลุ่ม สถานการณ์ตัวอย่าง รวมถึงการอภิปรายกระตุ้นความคิด เพื่อให้ให้นักเรียนเห็นถึงความเชื่อมโยงระหว่างศีล สมาธิ และปัญญาต่อการมีความรับผิดชอบในการเรียน โดยด้านศีล คือ ความประพฤติที่เป็นไปด้วยความระมัดระวังเรียบร้อยในการเรียน เช่น การเข้าเรียนตรงต่อเวลา มีความเพียรพยายาม เอาใจใส่ต่อการเรียน และมีความละเอียดรอบคอบ ด้านสมาธิ คือ การควบคุมจิตใจของตนเองในทิศทางที่เหมาะสมต่อการเรียน รู้ตัวว่ากำลังทำอะไรได้ตั้งมั่นและจดจ่อในสิ่งที่ทำ และด้านปัญญา คือ ความเชื่อความเข้าใจที่ถูกต้องต่อการมีความรับผิดชอบในการเรียนตามความเป็นจริง พิจารณาส่งที่เป็นประโยชน์และโทษต่อการเรียน รวมถึงสามารถเลือกปฏิบัติในสิ่งที่ เป็นประโยชน์ต่อการเรียน ทั้งนี้กิจกรรมได้ผ่านการตรวจสอบความตรงของเนื้อหาจากอาจารย์ที่ปรึกษา และผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนรู้ตามหลักพุทธศาสนา และจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว จำนวน 3 ท่าน โดยมีค่าดัชนีความสอดคล้อง เท่ากับ 1.0

2.2 แบบสอบถามความรับผิดชอบในการเรียน ซึ่งผู้วิจัยปรับปรุงจากแบบสอบถามความรับผิดชอบในการเรียนของ Duangchamkarn (1998) จำนวน 30 ข้อ โดยผู้วิจัยนำมาปรับปรุงข้อคำถาม และสร้างคำถามเพิ่มให้สอดคล้องกับพฤติกรรมนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีลักษณะเป็นข้อความเชิงบวกและเชิงลบให้เลือกตอบ มีคะแนนตั้งแต่ 1-4 คะแนน ตามระดับพฤติกรรมที่แสดงออก ได้แก่ บ่อยที่สุด, บ่อย, นาน ๆ ครั้ง, ไม่เคยเลย ซึ่งแบบสอบถามนี้ผ่านการตรวจสอบความตรงของเนื้อหาจากอาจารย์ที่ปรึกษา และผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน มีค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.66-1.0 และตรวจสอบค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Reliability) ด้วยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาครอนบาค (Cronbach's Alpha Reliability Coefficient) มีค่าเท่ากับ 0.89

2.3 แบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา มีลักษณะเป็นข้อคำถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) และคำถามปลายเปิดให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นหลังเสร็จสิ้นการทดลองครบทั้ง 11 ครั้ง

2.4 แบบบันทึกการเรียนรู้ ที่มีต่อกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา เมื่อเสร็จสิ้นกิจกรรมในแต่ละครั้ง โดยให้นักเรียนเขียนรายงานความรู้ ความคิดเห็น ที่ได้เรียนรู้ในแต่ละครั้ง

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ผู้วิจัยชี้แจงรายละเอียดการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาเพื่อพัฒนาความรับผิดชอบในการเรียนให้กับนักเรียนกลุ่มทดลองได้ทราบ และให้นักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมทำแบบสอบถามความรับผิดชอบในการเรียน (Pre-test)

3.2 ดำเนินกิจกรรมกับนักเรียนกลุ่มทดลอง จำนวน 11 ครั้ง ใช้เวลาครั้งละประมาณ 50 นาที โดยดำเนินกิจกรรมต่อเนื่องกันทุกสัปดาห์ ละ 3 ครั้ง เป็นเวลา 4 สัปดาห์ติดต่อกันในช่วงกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

3.3 หลังจากดำเนินกิจกรรมครบทั้ง 11 ครั้ง ผู้วิจัยให้นักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมทำแบบสอบถามความรับผิดชอบในการเรียน (Post-test) และนำคะแนนจากแบบสอบถามความรับผิดชอบในการเรียน มาวิเคราะห์เปรียบเทียบคะแนนก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมและวิเคราะห์เปรียบเทียบคะแนนระหว่างนักเรียนกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม

3.4 นำข้อมูลจากแบบบันทึกการเรียนรู้และแบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนกลุ่มทดลองมาวิเคราะห์เนื้อหา สรุปความคิดเห็นข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาการวิจัยในครั้งต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 วิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ของคะแนนแบบสอบถามความรับผิดชอบในการเรียนของนักเรียนกลุ่มตัวอย่างก่อนและหลังการทดลอง

4.2 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนจากแบบสอบถามความรับผิดชอบในการเรียนของนักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมโดยใช้สถิติทดสอบค่าที่ไม่เป็นอิสระจากกัน (Dependent t - test)

4.3 เปรียบเทียบผลต่างค่าเฉลี่ยคะแนนแบบสอบถามความรับผิดชอบในการเรียน ก่อนและหลังการทดลองระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมโดยใช้สถิติทดสอบค่าที่เป็นอิสระจากกัน (Independent t - test)

5. การพิทักษ์สิทธิ์ผู้เข้าร่วมวิจัย ผู้วิจัยได้ชี้แจงวัตถุประสงค์และประโยชน์ที่ได้รับแก่ผู้เข้าร่วมวิจัย และแสดงหนังสือยินยอมเข้าร่วมโครงการวิจัย ที่ได้รับการพิจารณารับรองจาก คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ สถาบันวิจัยและพัฒนาแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เลขที่รับรอง NO. COE64/019 วันที่ 11 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2564 ซึ่งผู้เข้าร่วมวิจัยสามารถปฏิเสธการเข้าร่วมวิจัยหรือถอนตัวจากการเข้าร่วมวิจัยครั้งนี้ได้ทุกช่วงเวลาโดยจะไม่มีผลกระทบใดๆ และข้อมูลของผู้เข้าร่วมวิจัยทั้งหมดจะถูกเก็บเป็นความลับ

ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาเพื่อพัฒนาความรับผิดชอบในการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาน้อมเกล้า นนทบุรี ผลการวิจัยมีดังนี้

1. ได้กิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาเพื่อพัฒนาความรับผิดชอบในการเรียน จำนวนทั้งหมด 11 กิจกรรม ซึ่งมีรายละเอียด ดังตาราง 1

ตาราง 1 รายละเอียดกิจกรรม

ครั้งที่	วัตถุประสงค์	ลักษณะกิจกรรม
1 รู้จักฉัน รู้จักเธอ	เพื่อสร้างบรรยากาศที่ดีและ ชี้แจงวัตถุประสงค์ของกิจกรรม	ผู้วิจัยอธิบายวัตถุประสงค์ของกิจกรรม แนวทางการดำเนินกิจกรรม และให้นักเรียนทำแบบสอบถามความรับผิดชอบในการเรียน (Pre-test)
2 สามผสาน	เพื่อให้นักเรียนมีความเข้าใจ เกี่ยวกับกระบวนการทำงาน ระหว่างความคิด ความรู้สึก และพฤติกรรม	กิจกรรม “ลอกลายกระดาษต้นแบบ” นักเรียนสังเกตความเชื่อมโยงของ ความคิด ความรู้สึก และพฤติกรรมตนเองขณะที่ทำกิจกรรม เช่น ถ้านักเรียน เห็นประโยชน์และคุณค่าของงานที่ทำอยู่ (ความคิด) จะส่งผลให้เกิดความ ต้องการให้งานออกมาดี (ความรู้สึก) และพยายามตั้งใจทำงานอย่างเต็มที่ (พฤติกรรม) จนได้ผลงานออกมาสวยงาม
3 หมูน้อย	เพื่อให้นักเรียนเรียนรู้ เข้าใจ และเห็นความสำคัญของการ ตรงต่อเวลา	ใช้สถานการณ์ตัวอย่างกระตุ้นความคิดให้เห็นตามความเป็นจริงของ ความสำคัญของการตรงต่อเวลา (ปัญญา) รู้จักเตือนตนเองจดจ่อในสิ่งที่ทำ (สมาธิ) และนำไปสู่การปฏิบัติตนให้ตรงต่อเวลา (พฤติกรรมที่ดีงามและเป็น ประโยชน์ต่อการเรียน-ศิลป)
4 บริษัท กล้วยสวนน้ำ	เพื่อให้นักเรียน เรียนรู้ เข้าใจ ประโยชน์ของการตรงต่อเวลา และสามารถวางแผน การส่งงานตรงเวลาได้	ใช้สถานการณ์ตัวอย่างร่วมกับอภิปรายกระตุ้นความคิดให้เห็นตามความเป็น จริง เมื่อบุคคลตรงต่อเวลาย่อมได้รับโอกาสและความไว้วางใจจากผู้อื่น (ปัญญา) สิ่งสำคัญจะต้องมีสติรู้ตัวในสิ่งที่ทำ (สมาธิ) และลงมือทำให้บรรลุ เป้าหมายที่กำหนดไว้(พฤติกรรมที่ดีงามและเป็นประโยชน์ต่อการเรียน-ศิลป)
5 ยายมีคนขยัน	เพื่อให้นักเรียน เรียนรู้เข้าใจ ความสำคัญ ของความเพียร พยายามในการเรียน	อภิปรายกระตุ้นความคิดผ่านกิจกรรม “จิกซอร์ปริศนา” ให้นักเรียนเห็นตาม ความเป็นจริงว่า ความเพียรพยายามจะส่งผลให้งานสำเร็จ (ปัญญา) ดังจิกซอร์ที่ต่อได้สวยงาม จะต้องอาศัยความมุ่งมั่นจดจ่อ (สมาธิ) กระตือรือร้น พร้อมปรับปรุงแก้ไขและเพียรพยายามทำอย่างเต็มที่ (พฤติกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อการเรียน-ศิลป)
6 ชุมทรัพย์ ในไร่รุ่งน	เพื่อให้นักเรียนตระหนัก ในคุณค่าของความเพียร พยายาม วางแผนสร้างความ เพียรพยายาม ให้เกิดขึ้นกับตนเองได้	อภิปรายกระตุ้นความคิดให้เห็นตามความเป็นจริงว่า ความเพียรพยายาม นำไปสู่ความสำเร็จได้ (ปัญญา) เช่น นักเรียนที่ชนะในกิจกรรม “หาฉันให้เจอ นะ” ซึ่งเป็นคนที่มีสติ จดจ่อในสิ่งที่ทำ (สมาธิ) รู้จักวางแผนการทำงาน เพียรพยายามและทำงานอย่างเต็มที่ (พฤติกรรมที่ดีต่อการเรียน-ศิลป)
7 ก้อนหินวิเศษ	เพื่อให้นักเรียนเรียนรู้ ความสำคัญของการเอาใจใส่ต่อ การเรียน	อภิปรายกระตุ้นความคิดร่วมกับการลงมือปฏิบัติให้นักเรียนเห็นตามความ เป็นจริงว่า ความสำเร็จเกิดจากการมุ่งมั่นเอาใจใส่ต่อการเรียน (ปัญญา) เช่น นักเรียนที่ชนะในกิจกรรม “คำถามปริศนา” ที่จดจ่ออยู่กับคำถาม (สมาธิ) มุ่งมั่นหาคำตอบ และศึกษาหาความรู้จนได้คำตอบที่ถูกต้อง (พฤติกรรมที่เป็น ประโยชน์ต่อการเรียน-ศิลป)
8 สวนธรรมชาติ	เพื่อให้นักเรียน เรียนรู้ประโยชน์ ของการเอาใจใส่ต่อการเรียน และการเตรียมอุปกรณ์ การเรียนมาครบ	ใช้การตั้งปมปริศนา อภิปรายกระตุ้นความคิด หลังจบกิจกรรมให้นักเรียน เห็นตามความเป็นจริงว่า การเตรียมอุปกรณ์ การเรียนมาครบทำให้การ ทำงานในห้องเรียนราบรื่น (ปัญญา) ซึ่งจะต้องอาศัยสติรู้ตัวว่ากำลังทำอะไร (สมาธิ) และเอาใจใส่ต่อการเรียนในห้องเรียนอยู่เสมอ (พฤติกรรมที่ดี-ศิลป)
9 ตรวจเช็ค กันหน่อย	เพื่อให้นักเรียน เรียนรู้ เข้าใจ ความสำคัญของความละเอียด รอบคอบ วางแผนการเรียน อย่างมีขั้นตอน	ใช้การเรียนรู้ผ่านสื่อวีดิทัศน์ อภิปรายกลุ่ม ในประเด็นความละเอียดรอบคอบ จะช่วยลดความผิดพลาดของงาน และทำให้งานสำเร็จตามเป้าหมาย (ปัญญา) ซึ่งจะต้องอาศัยสติอยู่กับปัจจุบันขณะ (สมาธิ) ตรวจสอบความถูกต้องของ งาน วางแผนงานอย่างมีระบบขั้นตอนที่ชัดเจน (พฤติกรรมที่ดี-ศิลป)

ครั้งที่	วัตถุประสงค์	ลักษณะกิจกรรม
10 ความผิดพลาด	เพื่อให้ นักเรียน เรียนรู้เข้าใจ ประโยชน์ของ ความละเอียดรอบคอบ และการ ตรวจทานผลงานของตนเอง ก่อนนำเสนอทุกครั้ง	เรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติ และกระตุ้นการคิดตามความเป็นจริงหลังจบ กิจกรรมว่า การมีความละเอียดรอบคอบย่อมส่งผลให้งานมีคุณภาพ (ปัญหา) เช่น นักเรียนที่สามารถเขียนให้รายละเอียดของแจกันและลักษณะของดอกไม้ ในแจกันได้อย่างครบถ้วน ซึ่งจะต้องอาศัยการสังเกต จดจำอยู่กับสิ่งที่ทำ ขณะนั้น (สมาธิ) และตรวจทานงานก่อนนำเสนอ (พฤติกรรมที่เป็นประโยชน์ ต่อการเรียน-ศิลป) จนได้ผลงานที่ดีมีคุณภาพ
11 อยู่ในใจฉัน อยู่ในใจเธอ	เพื่อให้ นักเรียน นำสิ่งที่ได้เรียนรู้ ไปประยุกต์ใช้ชีวิตประจำวันได้	สรุปกิจกรรม รวมทั้งให้แนวทางในการประยุกต์สิ่งที่ได้เรียนรู้จากกิจกรรมไป ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน (Post-Test)

2. ผลการเปรียบเทียบคะแนนจากแบบสอบถามความรับผิดชอบในการเรียนก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรม ของนักเรียนกลุ่มทดลอง

ตาราง 2 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนความรับผิดชอบในการเรียนของนักเรียนกลุ่มทดลอง
ก่อนและหลังการทดลองโดยการทดสอบด้วยสถิติทดสอบที (Paired – Sample t-test)

กลุ่มทดลอง (n=28)	คะแนน เฉลี่ย (เต็ม)	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ผลต่าง ค่าเฉลี่ย ของคะแนน	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐานของ ผลต่างคะแนน	t	Sig.
ก่อนทดลอง	4.00	2.76	0.30	0.44	0.16	14.46	0.00*
หลังทดลอง	4.00	3.20	0.29				

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

จากตาราง 2 พบว่า ภายหลังจากเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาเพื่อพัฒนาความรับผิดชอบ
ในการเรียน นักเรียนกลุ่มทดลองมีคะแนนจากแบบสอบถามความรับผิดชอบในการเรียนสูงกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญ
ทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 3 การเปรียบเทียบคะแนนจากแบบสอบถามความรับผิดชอบในการเรียนของนักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมหลัง
การทดลอง โดยการทดสอบด้วยสถิติทดสอบที (Independent – Samples t-test)

กลุ่ม	จำนวน	คะแนนเฉลี่ย (เต็ม)	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	t	Sig.
กลุ่มทดลอง	28	4.00	3.20	0.29	4.08	0.00*
กลุ่มควบคุม	28	4.00	2.82	0.38		

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

จากตาราง 3 พบว่า ภายหลังจากทดลองนักเรียนกลุ่มทดลองที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา
เพื่อพัฒนาความรับผิดชอบในการเรียน มีคะแนนความรับผิดชอบในการเรียนสูงกว่ากลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ
ที่ระดับ .05

สรุปและอภิปรายผล

ผลการวิจัยเรื่อง ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาเพื่อพัฒนาความรับผิดชอบในการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาน้อมเกล้า นนทบุรี ผู้วิจัยขอเสนอประเด็นการอภิปรายผลการวิจัย ดังนี้

1. กิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาเพื่อพัฒนาความรับผิดชอบในการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 เป็นกิจกรรมที่ผู้วิจัยใช้วิธีการที่หลากหลายในการจัดกิจกรรม เช่น การอภิปราย กระบวนการกลุ่ม การใช้สื่อวีดิทัศน์ และสถานการณ์ตัวอย่าง มาประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรม โดยเฉพาะกิจกรรมที่เน้นการลงมือปฏิบัติให้นักเรียนได้เข้าไปอยู่ในสถานการณ์นั้น แล้วจึงอภิปรายกระตุ้นความคิดหลังจบกิจกรรมจะช่วยทำให้นักเรียนเรียนรู้เข้าใจอย่างถ่องแท้ มองเห็นความเชื่อมโยงระหว่างความคิด จิตใจ และพฤติกรรมที่ส่งผลต่อกันและกัน ซึ่งมีความสำคัญสำหรับนักเรียนเป็นอย่างยิ่งที่จะนำไปประยุกต์ใช้ ในการเรียนให้ประสบความสำเร็จ โดยนักเรียนจะต้องรู้จักการใช้ปัญญาในการคิดวิเคราะห์ ว่ามีสิ่งใดบ้างที่จะช่วยทำให้นักเรียนประสบความสำเร็จในการเรียน (ปัญญา) เช่น การเป็นคนตรงต่อเวลา ความเพียรพยายาม การเอาใจใส่ต่อการเรียน มีความละเอียดรอบคอบ เมื่อนักเรียนเห็นถึงประโยชน์ของสิ่งต่างๆ เหล่านี้ ย่อมส่งผลต่อความรู้สึกจิตใจภายในของนักเรียน ทำให้นักเรียนสามารถควบคุมจิตใจของตนเองไม่ให้หลงใหลไปกับกิจกรรมอื่นที่เป็นอุปสรรคหรือขัดขวางการเรียนให้ประสบความสำเร็จ นักเรียนมีจิตใจจดจ่ออยู่กับการเรียน (สมาธิ) และแสดงออกมาเป็นพฤติกรรมที่ดีมีความรับผิดชอบต่อการเรียนมากขึ้น (ศีล) เมื่อนักเรียนแสดงพฤติกรรมที่มีความรับผิดชอบนั้นบ่อยจนเกิดเป็นความเคยชิน นักเรียนก็จะกระทำพฤติกรรมนั้นโดยไม่ได้รู้สึกขัดใจฝืนใจทำ เกิดเป็นความพอใจกับการกระทำที่ดีนั้น (สมาธิ) ส่งผลให้เห็นคุณค่าของพฤติกรรมที่เป็นระเบียบเรียบร้อยนั้นว่าดีมีประโยชน์ (ปัญญา) และจะยิ่งช่วยส่งเสริมให้เกิดความประพฤติที่ดีขึ้นอีก (ศีล) จากที่กล่าวมาแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของการทำงานแบบสามผสานกันขององค์ประกอบของหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา ซึ่งหากองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่งไม่พร้อม หรือไม่ร่วมประสานย่อมส่งผลต่อกระบวนการฝึกที่อาจไม่ได้ผลลัพธ์ที่ดี ดังนั้น กระบวนการการศึกษาตามหลักไตรสิกขา จึงต้องเป็นกระบวนการที่ ศีล สมาธิ และปัญญา ทำงานเชื่อมโยงประสานด้วยกันและไม่สามารถแยกออกจากกันได้ สอดคล้องกับ PhraBrahmagunabhorn (P.A. Payutto) (2008) ที่กล่าวว่า การนำหลักไตรสิกขามาใช้พัฒนาคนจะต้องอาศัยระบบความสัมพันธ์ขององค์ประกอบ 3 ส่วน คือ ด้านพฤติกรรม (ศีล) ด้านจิตใจ (สมาธิ) และด้านปัญญา (ปัญญา) ประสานไปด้วยกัน โดยหลักทั้ง 3 ประการนี้จะต้องอาศัยซึ่งกันและกัน สอดคล้องกับ Amonwivat (1999, p. 16) กล่าวว่า หลักการเรียนรู้ตามแนวไตรสิกขาจะมีความสมบูรณ์เมื่อผู้สอนรู้จักผู้เรียนแต่ละคน และถือว่าผู้เรียนเป็นบุคคลที่ต้องได้รับการพัฒนาทั้งทางกาย วาจา จิตใจ และปัญญา การเรียนการสอนตามนับแห่งพุทธศาสนาจึงมิใช่การถ่ายทอดความรู้ด้านปริยัติเท่านั้น หากแต่เน้นการฝึกอบรม (ปฏิบัติ) และการวิเคราะห์ประเมินผลการปฏิบัติกันด้วย

2. ภายหลังจากเข้าร่วมกิจกรรมของนักเรียนกลุ่มทดลอง พบว่า นักเรียนกลุ่มทดลองมีคะแนนจากแบบสอบถามความรับผิดชอบในการเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และนักเรียนกลุ่มทดลองที่เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาเพื่อพัฒนาความรับผิดชอบในการเรียน มีคะแนนจากแบบสอบถามความรับผิดชอบในการเรียน สูงกว่านักเรียนกลุ่มควบคุมที่ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาเพื่อพัฒนาความรับผิดชอบในการเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้ เพราะกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา มุ่งเน้นให้นักเรียนได้รู้จักคิดวิเคราะห์พิจารณาอย่างมีเหตุผลตามความเป็นจริง (ปัญญา) ผ่านกิจกรรมต่างๆ ทั้งการลงมือปฏิบัติ กระบวนการกลุ่ม สถานการณ์ตัวอย่าง ฯลฯ จนเกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง ถึงประโยชน์ของความรับผิดชอบในการเรียน ส่งผลต่อความรู้สึกทำให้เกิดความพึงพอใจในการเรียน (สมาธิ) และแสดงพฤติกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อการเรียน (ศีล) สอดคล้องกับแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาที่เป็นการขบคิดใคร่ครวญด้วยปัญญา (Vasee, 2016) ซึ่งเป็นหลักที่สามารถนำไปพัฒนาบุคคลให้เกิดความมุ่งมั่นพัฒนาตนเอง (Boonsathirakul, 2018) อีกทั้งยังสอดคล้องกับ Somanandana et al. (2019) ได้ศึกษาผลของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาต่อการรู้เท่าทันสื่อออนไลน์ โดยใช้หลักไตรสิกขาพัฒนาการเลือกรับสื่อออนไลน์ที่เป็นประโยชน์สำหรับตนเอง ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่พึงประสงค์สำหรับผู้เรียน และสอดคล้องกับ Sangarsonkogk (2014) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบกิจกรรมที่ยึดหลักไตรสิกขาเพื่อควมมีวินัยในการปฏิบัติงานของนักศึกษาช่างเทคนิคการผลิต วิทยาลัยเทคนิคสุพรรณบุรี ผลการวิจัย พบว่า พฤติกรรมควมมีวินัย

ในการปฏิบัติงานของนักศึกษา ก่อนและหลังการทดลอง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 อันเนื่องมาจากหลักการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา มิใช่เน้นที่การถ่ายทอดความรู้ที่เป็นเนื้อหาเพียงอย่างเดียว หากแต่รวมถึงการวิเคราะห์เหตุผล การฝึกทักษะ และการปฏิบัติด้วย ดังนั้น การใช้หลักไตรสิกขา จึงเป็นการฝึกให้นักศึกษารู้จักการพิจารณาเหตุและผลของการปฏิบัติตามกฎระเบียบ และความปลอดภัยของโรงฝึกงาน นำเหตุและผลนั้นมาเป็นหลักในการปฏิบัติอย่างจริงจัง ตลอดจนการฝึกจิตใจให้แน่วแน่พร้อมที่จะรับความรู้จากครูผู้สอน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 จากกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา เพื่อพัฒนาความรับผิดชอบในการเรียน พบว่า นักเรียนชอบกิจกรรมในลักษณะของการลงมือปฏิบัติ การสะท้อนคิด อภิปรายประเด็นความรู้หลังจากการลงมือปฏิบัติ เช่น กิจกรรมสวนธรรมชาติ ซึ่งผู้วิจัยได้ตั้งข้อสงสัยบางประเด็นให้แก่ นักเรียนก่อนให้นักเรียนลงมือปฏิบัติกิจกรรม เมื่อเสร็จกิจกรรมผู้วิจัยจึงเฉลยคำตอบ ทำให้นักเรียนเรียนรู้และเข้าใจได้อย่างลึกซึ้ง ซึ่งครูหรือผู้ที่สนใจจะนำกิจกรรมไปใช้ควรจัดกิจกรรมที่มีลักษณะให้นักเรียนได้เรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริง แล้วจึงสรุปอภิปรายเพิ่มเติมเพื่อให้นักเรียนได้เข้าใจอย่างลึกซึ้งมากขึ้น

1.2 จากกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา เพื่อพัฒนาความรับผิดชอบในการเรียน พบว่า สามารถช่วยส่งเสริมให้นักเรียนมีความรับผิดชอบต่อการเรียนเพิ่มมากขึ้นได้ ซึ่งครูหรือผู้ที่สนใจกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา สามารถนำไปปรับเปลี่ยนกิจกรรมให้มีความเหมาะสมกับอายุ ช่วงวัย และประสบการณ์ของผู้เรียนได้

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้ศึกษาความรับผิดชอบต่อการเรียนที่ได้จากการเรียนในชั้นเรียนเท่านั้น จึงควรมีการศึกษาความรับผิดชอบต่อการเรียนโดยวิธีการอื่นๆ ด้วย

2.2 ควรมีการศึกษาผลของกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา ที่มีผลแผ่ขยายไปสู่ความรับผิดชอบด้านอื่นๆ เช่น ความรับผิดชอบต่อครอบครัว ความรับผิดชอบต่อสังคม หรือคุณลักษณะที่พึงประสงค์อื่นๆ เช่น การรู้เท่าทันสื่อในระดับมัธยมศึกษา การคิดอย่างมีวิจารณญาณ เป็นต้น

References

- Amonwivat, S. (1999). *The development of learning according to Buddhism: Situation process skills*. Nonthaburi: Sukhothai Thammathirat Open University. [in Thai]
- Areekul. V. (2010). *How to take care adolescent in high technology and rapid information world*. Retrieved December 7, 2020, from http://www.childfoundationpmk.org/knowledge03_02.php. [in Thai]
- Boonsathirakul, J. (2018). The effects of activities based on contemplative education to develop self-determination towards studying of undergraded students. *Kasetsart Educational Review*, 33(1), 123-132.
- Duangchamkarn, K. (1998). *A comparison of the effects of individual and group counseling using behavioral theory on self responsibility of mathayomsuksa 3 students of saint Dominic School in Bangkok*. (Master thesis). Bangkok: Srinakharinwirot University. [in Thai]
- Ministry of Education. (2008). *Basic education core curriculum, B.E. 2551*. Bangkok: The Agricultural Cooperative Federation of Thailand. [in Thai]

- Office of the National Education Commission. (2002). *National education act 1999 and amended (No. 2) BE 2002*. Retrieved December 7, 2020, from <https://www.bic.moe.go.th/images/stories/Porrorbor2542.pdf>. [in Thai]
- Office of the National Economic and Social Development Council. (2016). *National economic and social development plan the twelfth edition 2017-2021*. Retrieved December 7, 2020, from https://www.nesdc.go.th/ewt_dl_link.php?nid=6422. [in Thai]
- Office of the Education Council. (2018). *Research and development of models mechanisms for enhancing discipline in educational institutions basic education level responsibility and punctuality*. Bangkok: Prikwan Graphics. [in Thai]
- Office of the Education Council. (2019). *State of Thai Education 2018/2019 Education reform in the digital age*. Bangkok: Parbpim. [in Thai]
- Perathoranic, C. (2019). Self-discipline: Link to moral ethics based on desirable graduate characteristics. *CMU Journal of Education*, 3(2), 1-10. [in Thai]
- Phra Brahmaganabhorn (P.A. Payutto). (2008). *How can people develop?* Retrieved November 7, 2020, from https://www.watnyanaves.net/uploads/File/books/pdf/how_to_develop_people.pdf. [in Thai]
- Phra Brahmaganabhorn (P.A. Payutto). (2018). *Discipline: Bigger than you think*. Retrieved November 7, 2020, from <http://www.thammapedia.com/dhamma/books/payutto/280.pdf>. [in Thai]
- Samuttai, R., et al. (2017). *A guide to enhancing discipline students in educational institutions basic education responsibility and punctuality*. Chiang Mai: Wanida Printing. [in Thai]
- Sangarsongkogk, K. (2014). *Trisikkha activity model for working discipline of production technology students* (Doctoral dissertation). Bangkok: Kasetsart University. [in Thai]
- Somanandana, T., Boonsathirakul, J. & Onjai-Uea, P. (2019). The effects of learner development activities based on Tri-Sikkha on online media literacy of undergraduate Students. *The journal of Faculty of Applied Arts*, 12(2), 14-27. [in Thai]
- Vasee, P. (2016). *Contemplative education university and trying in education*. Bangkok: Contemplative Education Center Mahidol University Printing. [in Thai].
- Yamtganjanawat, K., (2009). *A manual for the management of student discipline development activities in self responsibility Triamudomsuksapattanakarn donklung School* (Master thesis). Bangkok: Srinakharinwirot University. [in Thai]